

L. O. Savchenko

ANALYSIS OF PROBLEM OF USING DIAGNOSTIC TECHNIQUES AS MEANS OF QUALITY IMPROVEMENT OF STUDENTS' EDUCATION IN PEDAGOGICAL UNIVERSITIES

In article the analysis of a problem of use of diagnostic techniques as means of improvement of quality of education of students of the pedagogical higher school is shown. Quality of vocational training of future teachers of technology gains sharp relevance in the conditions of integration of the higher education into world European educational space. The control system of quality of education provides equal participation and responsibility of participants of teaching and educational process in improvement of quality of the higher education; expeditious informing of participants of teaching and educational process on results of quality control of education; application of expert and test methods of estimation of level of knowledge, abilities, habits and pedagogical competence. National education systems of different countries are permanently exposed to the crisis because of lack of funds, high-quality teachers, facilities, textbooks. The current state of the world is very different from that in the past it was considered normal. Today's global crisis education can result in serious consequences. The educational process of high school is based on the standardization of education. Therefore, we believe that the development of tests and tasks for independent work need to increase the percentage of professional and pedagogical orientation of their total number. Given in high school receives new quality diagnostic value for the subjects of the educational process - no longer appears as a means of compulsory education and strict control on the part of the administration and faculty of the student, and as a rational and objective definition of personal student ranking means of stimulating their own learning - that, accordingly, the diagnosis must necessarily bear control elements of the traditional knowledge and skills of students and commitment to identify trends and dynamics of the formation of product training, serve as the accumulation of statistical information analysis and prognosis of the learning process.

Keywords: control, diagnostics, pedagogical diagnostics, quality of education.

Подано до редакції 09.08.13

УДК: 378.14:37.03

I. I. Садова

ВПРОВАДЖЕННЯ РОЗВИВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ШКОЛІ

У статті з'ясовано педагогічні умови ефективного впровадження розвивального навчання у зміст підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Визначено вплив розвивальних технологій на особистість студентів ВНЗ, формування та розвиток їх потенціалу.

Ключові слова: розвиток, розвивальні технології навчання, інноваційна діяльність, професійна підготовка майбутнього вчителя.

Постановка проблеми. Суспільство й освіта в Україні на рубежі двох тисячоліть ставлять якісно нові вимоги до підготовки педагогічних кадрів, їх постійного професійного зростання, позитивних особистісних самозмін. У зв'язку з цим виникає необхідність розбудови процесу навчання в закладах вищої педагогічної освіти як чинника розвитку й прогресу, зорієнтованого на особистість студента, його індивідуальність, знання і самосвідомість. Отже, стає нагальною потреба сучасних технологій формування у вищій педагогічній школі вчителів нової генерації, компетентних спеціалістів, що передбачає зміни у меті, змісті, методах і формах організації навчання, а також його контролі й результативності.

Сучасний заклад вищої педагогічної освіти – це не школа мислення і творення особистості, а лише – запам'ятовування й відтворення інформації, його технологія не реалізує свого конструктивно-творчого потенціалу, не забезпечує професійно-особистісного спрямування навчального процесу. Проведене дослідження

показало, що при традиційній технології навчання викладач залишається основним джерелом інформації, персоналізація професійної підготовки майбутнього вчителя не здійснюється, студент виступає об'єктом навчально-виховного процесу. Вирішення цього питання потребує вдосконалення розвивального навчання у процесі підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впровадження розвивальних технологій навчання у вищій педагогічній школі висвітлюються у багатьох фундаментальних працях. Зокрема, можна відзначити внесок науковців у дослідження ефективних шляхів і методів професійного становлення вчителя (О.А.Абдулліна, Ю.К.Бабанський, Є.П.Голобородько, І.А.Зязюн, В.І.Загвязинський, В.А.Кан-Калік, Н.В.Кічук, Н.В.Кузьміна, І.П.Підласий, Р.П.Скульський, С.О.Сисоєва, В.О.Сластьонін); формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності (І.М.Богданова,

О.В.Волошенко, Л.П.Кадченко, Л.А.Михайлова); впливу розвивального навчання на особистісний саморозвиток майбутнього вчителя (К.А.Абульханова-Славська, Л.І.Анциферова, Л.С.Виготський, М.В.Кларін, А.Маслоу, С.Л.Рубінштейн).

Мета статті – розкрити роль розвивальних технологій у змісті підготовки вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Проблема розвивального навчання настільки актуальна, що немає, мабуть, жодного майбутнього вчителя, який би не задумався над нею. Що таке розвивальне навчання? Чим воно відрізняється від звичного, рідного, яке почали раптом називати “традиційним” і вкладати в це поняття негативний відтінок? Отже, традиційно процес навчання розглядається як процес взаємодії вчителя та учня, в ході якого вирішуються завдання освіти, виховання та розвитку. До основних структурних компонентів, які розкривають його суть, належать цілі навчання, зміст, діяльність викладання та навчання, характер їх взаємодії, принципи, методи, форми навчання. Розвивальне навчання не заперечує важливості освітніх завдань, а припускає їх злиття в триєдине завдання, яке забезпечує органічне злиття навчання та розвитку, при якому навчання виступає не самоціллю, а умовою розвитку студентів та школярів. Суть взаємозв'язку освітніх та розвивальних завдань, навчання та розвитку в цілому розкрита В.В. Давидовим, його дослідження дозволяють вирішити кардинальне питання типології навчання. Те навчання, яке обмежується в своїх цілях тільки оволодінням зовнішніми засобами культурного розвитку, можна вважати традиційним. Навчання, яке головною метою ставить забезпечення (організацію) розвитку вищих психічних функцій особистості в цілому через оволодіння зовнішніми засобами культурного розвитку з розвивальним, набуває при цьому цілеспрямованого характеру. Результатом такого навчання стає досягнутий рівень розвитку особистості, її індивідуальності [1, с. 478].

Відповідно до мети, змісту навчання, змінюється і позиція педагога в навчальному процесі, і характер його діяльності, принципи, методи і форми навчання. У традиційному навчанні переважає пояснювально-ілюстративний характер діяльності, спрямованої на те, щоб доступно пояснити, показати виконання дії, домогтися того, щоб майбутнім вчителям все стало зрозуміло. Саме цією ситуацією і визначається першорядна важливість таких принципів навчання як доступність, наочність, міцність. На думку О. Киричук, взаємодії вчителя та учнів у традиційному навчанні характеризуються як ретельні, що засновані на односторонньому наслідуванні [4, с. 13].

Розвивальне навчання може існувати без постійного навчального спілкування, при якому студент, зрозумівши, чого він не знає, не вміє робити, сам починає активно діяти, включаючи в цей процес викладача як більш досвідченого партнера. Думка педагога при цьому сприймається як одна з можливих точок

зору, яку треба співвіднести з власною, і думками інших. Необхідність такого спілкування впливає з природи пошукової, дослідницької діяльності, за якої пошук істини поодинокі неможливі, необхідний колективний пошук, який супроводжується постійним обміном думками.

М. Дьяченко та Л. Кандибович виділили три провідні характеристики навчального співробітництва викладача зі студентом [3]:

1) пошук відсутніх знань чи способів дій може відбуватися тільки тоді, коли викладач не дає готових зразків та визначень;

2) навчальне співробітництво передбачає пізнавальну ініціативу студента, яка вказує наставнику найближчу навчальну мету їх спільних зусиль;

3) у ситуації самостійного пошуку розв'язання студент здатний звертатися з пізнавальним запитанням: вказати, яких саме знань бракує йому для розв'язання завдання [3, с. 65].

Завдання розвивального навчання — навчити студентів самостійно міркувати, уміння сперечатися, відстоювати свої думки, ставити запитання, бути ініціативними в набутті нових знань. Психологи стверджують, що “інкубатором” самостійного мислення, пізнавальної ініціативи є не індивідуальна робота під керівництвом найчутливішого педагога, а робота у групі [1; 3; 7]. Умовою народження перших пізнавальних запитань є суперечка між студентами, які пропонують різні способи розв'язання спільного завдання. Тут з'являється ще одна важлива проблема: організувати спільну роботу так, щоб дискусія була змістовною, не переросла у взаємозвинувачення. Для цього співрозмовники повинні вміти:

1) сформулювати свою точку зору;

2) з'ясувати точку зору своїх партнерів;

3) виявити різницю точок зору;

4) спробувати розв'язати розходження за допомогою логічних аргументів, не переводячи логічну суперечність у площину особистих відношень [5, с. 45].

Початкова узгодженість дій досягається на перших порах за допомогою введення “етикету”, правил ввічливої суперечки:

а) коли висловиш своє міркування, запитай в одноклассників: “Ти згоден”? “Ти як гадаєш”?;

б) якщо всі згодні, можна діяти далі, якщо є різні міркування, запитайте один у одного: “Чому ти так гадаєш”? “А це можна довести?” [5, с. 46].

Звичайно, не всі здатні виробити та аргументувати особисте міркування навіть у найелементарніших завданнях. Багато з них ще не здогадуються про те, що вони щось знають, не довіряють собі і потребують підтримки. Педагог розуміє, що нормальна, рівноправна дискусія можлива тільки в атмосфері довіри й доброзичливості, тому у ризиковану ситуацію суперечки розходження він вводить студентів тільки після встановленої згоди, взаємного інтересу, прихильності один до одного.

О.О. Пехота вважає, що для реалізації технології

розвивального навчання викладачу необхідно не лише адаптувати її до конкретної навчальної ситуації, а й забезпечити принципово інший тип взаємодії зі студентами. Можливості і характер взаємодії, тобто їх участі у розв'язанні навчального завдання, обумовлюються його змістом і умовами розв'язання. Якщо взаємодія між учасниками традиційного процесу навчання базується на жорсткому і послідовному поділі функцій управління і виконання, кожна з яких закріплюється за однією із сторін, що взаємодіють, зумовлює характер відносин між ними, сформованих за типом керівництва – підкорення. Стиль цих відносин може варіюватися від демократичного до авторитарного, але суть їх завжди буде незмінною: викладач веде студентів до передбаченої мети, а вони йдуть за ним. У системі розвивального навчання навчальне завдання вимагає пошуку способів здійснення конкретної дії. Спільний пошук передбачає не поділ функцій між ними, а виокремлення послідовних етапів розв'язання навчального завдання. Ступінь і форми участі у такій діяльності залежать від реальних можливостей студента, з розширенням яких педагог відкриває йому нові ланки спільної діяльності [5, с. 48].

У студентському віці, для якого характерні втрата безпосередності у соціальних відносинах, переживання, пов'язані з оцінюванням і контролем, особливо гостро відчувається потреба в самооцінці, самоствердженні та самореалізації. Становлення і розвиток їх відчутно пом'якшує перехід особистості в новий психологічний період її життя, робить його результативнішим. Система розвивального навчання розкриває широкі можливості для розвитку самооцінки студента, допомагає усвідомити себе як суб'єкта, що саморозвивається, самостійно здобуває знання. Навчальна діяльність потребує рефлексії-оцінки того, ким він був і ким став, яких результатів і завдяки чому досягнув, які труднощі відчуває і як їх долати [2, с. 25].

Основними вимогами до організації навчального процесу, спрямованого на розвиток потенціалу студентів у системі розвивального навчання, С.О.Сисоєва визначає: “ефективне використання навчального часу для підвищення рівня знань, умінь і навичок студента; розвиток творчого мислення студентів та оволодіння ними навичками дослідницької діяльності; одержання студентом нових ідей і результатів, узагальнень (як об'єктивно нових, так і суб'єктивно нових); прояв індивідуальних досягнень у когнітивній сфері; створення власного досвіду професійної діяльності і апробація його на практиці” [6, с. 269].

Розвивальне навчання суттєво впливає і на розвиток емоційної сфери студентів. Якісно виконана робота викликає задоволення, що діє значно краще, ніж найвищий бал, виставлений викладачем. У процесі навчального спілкування з'являється почуття поваги до іншої людини, її позиції, думки, не пов'язане з особистими симпатіями й антипатіями. Новим змістом наповнюється для них почуття справедливості, інтенсивно формується почуття власної відповіда-

льності за спільну справу. Отже, учіння, набуваючи форми спілкування, стимулює розвиток почуттів, які визначають моральне обличчя особистості.

Отже, розвивальне навчання як новий спосіб у науці і педагогічній практиці вищої школи, що поступово замінює пояснювально-ілюстративний спосіб, характеризується такими особливостями:

врахування і використання закономірностей розвитку, пристосування до рівня і особливостей індивіда;

зорієнтованість педагогічного впливу на випередження, стимулювання, спрямування і прискорення розвитку успадкованих задатків особистості;

ставлення до студента як до повноцінного суб'єкта діяльності;

спрямованість на розвиток усієї сукупності якостей особистості;

побудова змісту навчання за логікою теоретичного мислення (провідна роль теоретичних знань, узагальнень, дедукція, змістова рефлексія);

здійснення навчання як цілеспрямованої навчальної діяльності, в якій студент свідомо ставить цілі і завдання самозмінюватися і творчо їх досягати;

здійснення навчання на основі розв'язання навчальних завдань;

колективна діяльність, діалог-полілог, ділове спілкування;

оцінювання результатів з огляду на суб'єктивні можливості студентів [3, с. 108].

Виявлення особливостей реалізації розвивального навчання при підготовці студентів, а також аналіз теоретичних основ підготовки педагогів до використання розвивальних педагогічних технологій, дозволили визначити зміст фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів до зазначеної діяльності. Він конкретизується у переліку основних знань та умінь, які необхідні для ефективної педагогічної діяльності. Змістовий компонент підпорядковується меті, яка полягає у формуванні готовності педагогів використовувати розвивальні педагогічні технології, а саме: розвитку прогностичної, комунікативно-рефлексивної компетенції, та креативно-інтерактивної педагогічної майстерності.

Ми вбачаємо розв'язання даної проблеми у організації процесу фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів на основі предметів “Загальні основи педагогіки”, “Дидактика”, “Теорія виховання”, “Школознавство”, “Основи науково-педагогічних досліджень” та ін. Вважаємо, що даний процес, на етапі навчання в університеті, відбувається ефективніше, якщо досягається єдність теоретичної та методичної (практичної) підготовки, формуються професійно-значущі якості особистості, а також створюються організаційні психолого-педагогічні умови для його реалізації. Ми виділяємо ряд психолого-педагогічних умов:

- зміна пріоритетів при визначенні концепції загальнопедагогічної підготовки у сучасному університеті, її гуманізація, технологізація та персоналізація;

- збагачення мети, завдань, зміна структури загальнопедагогічної та фахової підготовок у педагогічному університеті, зорієнтованої на цивілізаційні цінності та Європейський стандарт педагогічної освіти;

- вдосконалення змісту курсу “Педагогіка вищої школи”;

- переорієнтація змісту курсів “Методика викладання”, “Методика позаурочної діяльності та соціально-виховної роботи”, “Педагогічні інновації в Україні і за рубежом” “Педагогічні технології у початковій школі” на вивчення сучасних вітчизняних та зарубіжних розвивальних технік та технологій;

- реструктуризація системи педагогічної практики;

- впровадження у викладацьку діяльність розвивальних технологій навчання майбутніх вчителів та організації навчально-виховного процесу.

На думку О.М. Пехоти, фахову підготовку педагога можна реалізувати повніше, якщо її головна мета полягає у створенні організаційно-педагогічних умов для професійно-особистісного розвитку вчителя, виражену в його здатності до постійного збагачення своєї духовної та професійної культур [5, с. 148]. Процес професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів буде здійснюватися з урахуванням основних стадій становлення особистості як суб'єкта діяльності: адаптація студентів до нових соціально-педагогічних умов навчання, становлення активної позиції того, кого навчають, самовизначення, через насичення змістом традиційних курсів педагогічних дисциплін.

Отже, дослідження показують, що вплив на формування та розвиток особистості розвивальної системи освіти значною мірою залежить від самої особистості майбутнього вчителя початкових класів, його власних позицій стосовно цієї системи навчання. Тому актуальною є проблема підготовки і перепідготовки вчителів, які здатні впроваджувати в практику початкової школи розвивальну систему навчання. Складність цієї проблеми полягає в тому, що названа дидактична система навчання передбачає педагогічну діяльність, яка кардинально відрізняється від традиційної. Тільки при особистісному сприйнятті розвивальної системи навчання викладачем і вчителем, наявності умінь організувати міжособистісний діалог між

учасниками навчально-виховного процесу стає реальною реалізація її на практиці. Проте попередньо потребує розв'язання більш загальна проблема, яка пов'язана із структурою діяльності викладача у рамках системи розвивального навчання [4, с.35].

Висновки. Таким чином, реалізація розвивального навчання у ВНЗ потребує зміни акцентів у педагогіці: від навчання як нормативно побудованого процесу до учіння як індивідуальної діяльності майбутнього вчителя початкових класів через колективні форми роботи та педагогічну практику, що передбачає педагогічну підтримку та корекцію. Система розвивальної освіти в педагогічному університеті має свої особливості. По-перше, вона ґрунтується на іншому періоді психічного розвитку особистості, провідною діяльністю якого є навчально-професійна. У зв'язку з цим є потреба в логічному доповненні названих методологічних основ розвивального навчання. По-друге, розвивальне навчання адекватно відповідає студентському періоду життя людини, де є найбільші можливості розвитку завдяки розміщеним сензитивним періодам, які ще недостатньо використовувались у процесі навчання.

Все вище зазначене дозволяє нам зробити висновок, що запровадження кредитно-модульної системи організації навчально-виховного процесу у ВНЗ дозволяє також поліпшити підготовку студентів до здійснення розвивального навчання учнівської молоді, оскільки розвиває у них інтерес до науково-дослідницької діяльності, звичку до самостійної навчально-пізнавальної роботи, формує потребу в творчому підході до розв'язання професійних завдань. Використання розвивальних технологій навчання в умовах кредитно-модульної системи дозволяє: по-перше, кожному студенту усвідомити себе як особистість, а отже, побачити особистісну цінність своїх майбутніх вихованців; по-друге, активізує мислення студентів, формує у них позитивні мотиваційні установки щодо здійснення розвивального навчання; виробляє звичку активно, креативно-творчо, раціонально мислити та діяти.

До перспективних напрямів дослідження доцільно віднести питання реалізації ідей розвивальної педагогіки в умовах цілісного навчально-виховного процесу у початковій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения / В.В. Давыдов. – М.: ИНТОР, 1996. – 544 с.

2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352с.

3. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности студентов к педагогической деятельности / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Минск, 1996. –175 с.

4. Киричук О.О. Розвивальне навчання – шлях до науково-гуманістичної системи освіти / О.О. Киричук // Початкова школа. – 2002. – № 5. – С. 13-16.

5. Пехота О.М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навчальний посібник / О.М. Пехота, А.М. Старева. – К., 2003. – 240 с.

6. Сисоєва С.О. Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти. // Неперервна професійна освіта / За ред. І.А. Зязюна. – К.: АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти, 2000. – 273с.

7. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды / Д.Б. Эльконин. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.

8. Maslow A. 1971. The farther reaches of human nature. New York: Viking.

REFERENCES

1. Davydov, V.V. (1996). *Teoriya razvivayushchego obucheniya [Theory of developmental education]*. Moscow: INTOR [in Russian].
2. Dychkivska, I.M. (2004). *Innovatsiini pedahohichni tekhnologii [Innovative educational technology]*. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
3. Dyachenko, M.I. (1996). *Psikhologicheskiye problemy gotovnosti studentov k pedagogicheskoy deyatel'nosti [Psychological Problems of students readiness for pedagogical activity]*. Minsk [in Russian].
4. Kyrychuk, O.O. (2002). *Rozvyvalne navchannia – shliakh do naukovy-humanistychnoi systemy osvity [Developmental education as the path to scientific and humanistic education system]*. *Pochatkova shkola – Primary School*, 5, 13-16 [in Ukrainian].
5. Piekhota, A.M. (2003). *Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vprovadzhennia pedahohichnykh tekhnologii [Preparing future teachers to introduce educational technologies]*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Sysoieva, S.O. (2000). *Tekhnolohizatsiia osvitnoi diialnosti v umovakh nepererвної profesiinoi osvity [Technologizing educational activity under conditions of continuous professional education]*. Kyiv: APN Ukrainy, Instytut pedahohiky i psykhologii profesiinoi osvity [in Ukrainian].
7. Elkonin, D.B. (1989). *Izbrannyie psikhologicheskiye trudy [Selected Psychological Works]*. Moscow: Pedagogika [in Russian].
8. Maslow, A. (1971). *The farther reaches of human nature*. New York: Viking [in English].

И. И. Садовая

ВНЕДРЕНИЕ РАЗВИВАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ШКОЛЕ

В статье определены педагогические условия эффективного внедрения развивающего обучения в содержание подготовки будущего учителя начальной школы. Установлено влияние развивающих технологий на личность студентов ВУЗа, формирование и развитие их потенциала.

Ключевые слова: развитие, развивающие технологии обучения, инновационная деятельность, профессиональная подготовка будущего учителя.

I. I. Sadova

IMPLEMENTATION OF DEVELOPMENTAL EDUCATION TECHNOLOGIES IN PEDAGOGICAL UNIVERSITIES

The pedagogical conditions of effective introduction of developing studies in maintenance of future teacher of junior school preparation are found out in the article. The influence of developing technologies on personality of higher educational institutions students as well as formation and development of their potential are also defined. Society and Education in Ukraine at the turn of the millennium put new demands on the quality of teacher training and their continuous professional growth, positive personal self-transformation. In this regard, there is a need to develop the learning process in higher pedagogical education as a factor of development and progress oriented on the individual student, his personality, knowledge and identity. Thus, it becomes a need of modern technology in the formation of high school teachers teaching a new generation of competent professionals, which changes the purpose, contents, methods and forms of teaching, as well as its monitoring and effectiveness. Introduction of credit-modular system of educational process in universities can also improve the preparation of students for the implementation of developmental education of pupils as they develop an interest in scientific research, the habit of self-study and learning work and create a need for a creative approach to solving professional tasks. Using a developmental learning technologies in a credit-modular system allows: first, all students understand themselves as individuals, and thus see the personal value of their future pupils, and second, it activates thinking of students, creates a positive motivating them to implement the installation of developing learning a habit to produce active, creative and imaginative, to think rationally and act. Promising research directions are advisable to include the implementation of the ideas of developing pedagogy in terms of a holistic educational process in elementary school.

Keywords: development, developing technologies of studies, innovative activity, professional preparation of future teacher.

Подано до редакції 05.08.13